

ALKO ON ILLALLA AUKI

MARJA HOLMILA

PUHELINHAASTATTELU

Lahden Hansatalossa avattiin uusi Alkon myymälä 1.10.1992. Tämä maan suurin Alkon itsepalvelumyymälä on yksi maan seitsemästätoista koemyymälästä, joissa aukioloaikoja on pidennetty. Myymälä on auki perjantaisin klo 20:een ja lauantaisin klo 16:een.

Pidennetyillä aukioloajoilla halutaan parantaa palvelua ja lisätä asiakkaiden ostoksilla käynnin mukavuutta. Lisäksi tavoitteena lienee ollut vallata takaisin keskiolutta myyvien lähikauppojen ja ravitsemisliikkeiden saamia markkinoita. Kun Alkon myymälä on lisäksi muiden ostoskeskuksen kauppojen yhteydessä, tulee siellä pistäytyminen helpoksi eikä vaadi paljon aikaa.

Aukioloaikojen pidentäminen merkitsee kuitenkin myös alkoholin saatavuuden lisääntymistä ja on siis alkoholipoliittinen kysymys. Lahdessa toteutettavan laajan päihdehaittojen ehkäisyprojektin, Lahti-projektin, osana käydään paikallista keskustelua alkoholipoliitikasta. Tämän keskustelun yhdeksi ainekseksi kerättiin tietoja uuden myymälän pidennettyjen aukioloaikojen käytöstä Lahdessa. Pidennetyt aukioloajat tarjoavat konkreettisen mahdollisuuden tutkia saatavuuden lisääntymisen merkitystä ja vastaanottoa.

Suomen Gallup keräsi tässä esiteltävät tiedot tammikuussa 1993 puhelinhaastatteluna. Haastattelu sisälsi joukon erikseen raportoitavia muita kysymyksiä, mm. alkoholitietoja koskevia. Otos oli 700 18 vuotta täyttänyttä

Kokemuksia Lahden myymälän pidennetyistä aukioloajoista.

lahtelaista, ja sen pohjana oli satunnaisotos puhelinluettelosta. Otos kiintiöitiin iän ja sukupuolen mukaan vastaamaan väestön yleistä jakaumaa. Vastaamisesta kieltäytyneet korvattiin uusilla vastaajilla siten, että vastaajien lopullinen lukumäärä oli 702, joista 356 oli naisia ja 346 miehiä.

NUORET JA KANTA-ASIAKKAAT ENSIMMÄISINÄ

Hansatalon uuden myymälän merkitystä lahtelaisille kuvaa se, että lähes puolet vastaajista asioi yleensä tässä myymälässä. Erityisesti naiset ja nuoret käyttivät Hansatalon Alkoa. Valinnassa lienevät tärkeitä myös muut syyt kuin pidennetty aukioloaika. Hansatalon erityinen suosio naisten keskuudessa saattaa johtua itsepalvelusta, joka alentaa myymälään menemisen kynnystä, mahdollisuudesta hoitaa muut ostokset ostoskeskuksen muissa myymälöissä ja siitä, että naiset eivät liiku yhtä usein autolla kuin Launeen myymälää useammin käyttävät miehet.

Puhelingallupin vastaajista viidennes (20 %) oli tammikuun loppuun mennessä käyttänyt uusia aukioloaikoja hyväkseen. Kaikkein yleisintä tämä oli nuorten 18–24-vuotiaitten ryhmässä (43 %) ja harvinaisinta yli 65-vuotiaitten keskuudessa (6 %). Nuorten ostoksilla käynnit keskittyivät myös muun ikäisiä enemmän perjantaihin ja lauantaihin. Nuorilla ei ehkä ole tapana ostaa mitään varastoon, vaan juomat tulevat ”heti käyttöön”. He ovat myös yllykkeille ja uusille tavoille avoimia ihmisiä.

Mitä useammin henkilö yleensä asioi Alkossa, sitä useammin hän myös oli käynyt

siellä pidennettyjen aukioloaikojen aikana. Uusien aukioloaikojen käyttö liittyi myös juomisen useuteen: vähintään pari kertaa viikossa alkoholia käyttävistä noin kolmannes oli käynyt Alkossa myöhäisempinä aukioloaikoina, kun kerran kuukaudessa juovista vain joka kymmenes oli löytänyt sinne tiensä.

Myymälän näkökulmasta pidennetyn aukioloajan uudet tunnit ovat tärkeitä. Lahden Hansatalon myymälän tuntimyyntitilaston mukaan loka-maaliskuun perjantapäivien asiakkaista noin 30 prosenttia asioi klo 18:n jälkeen. Lauantain asiakkaista jo puolet kävi pidennetyn aukioloajan aikana eli siis klo 14–16. Tilanne oli tällainen heti kokeilun alettua, eikä siinä juuri ole ollut vaihtelua maaliskuuhun mennessä.

Pidennetyt aukioloajat ovat ilmeisesti vaikuttaneet kahdella hieman erilaisella tavalla. Ne ovat purkaneet suosituimpien ostospäivien, perjantain ja lauantain, viime tuntien ruuhkaa tehden ostoksilla käynnin miellyttävämmäksi ja vähemmän stressaavaksi. Toisaalta usein juovien kanta-asiakkaiden ja nuorten aikuisten muita yleisempi iltaostojen suosiminen herättää kysymyksiä.

Osittain tulos saattaa selittyä siitä, että kanta-asiakkailla ja toisaalta viikonloppujuhlintaan keskittyvillä nuorilla on muita säännöllisemmät ostostavat ja että he yleensäkin käyvät aina perjantaisin ja lauantaisin Alkossa. Tällöin pidennetty aukioloaika on tullut juuri heidän hyödykseen ja merkinnyt vain sitä, että asioilla on voinut käydä kiireettömämmin. Vähemmän kuluttavien asiakkaiden ostospäivät vaihtelevat enemmän, eikä viikonloppun pidennetty aukioloaika ole vaikuttanut heihin yhtä paljon. Lisäksi saattaa olla niin, että vähemmän juovien ja ikääntyneiden innokkuus pidennetyn ajan käyttöön kasvaa ajan myötä, kun myymälän uusiin aukioloaikoihin totutaan.

Mutta kuinka monen ”edelläkävijän” ostospäätös on syntynyt pelkästään tilaisuuden houkuttamana? Onko perjantai-illan avoin ovi aiheuttanut ostoja, jotka harmittavat jälkeensä, ja onko se omiaan tekemään nuor-

ten aikuisten juhlista entistä märempiä?

KOETTU MYÖNTEISENÄ

Vastaajilta kysyttiin, oliko heille myymälän aukiolojen pidentämisestä jotain hyötyä tai jotain haittaa. Vain aivan muutaman (3 %) mielestä aukioloaikojen pidentämisestä oli jotain haittaa. Pidennyksen hyödylliseksi itselleen kokeneita oli huomattavasti enemmän, mutta heitäkin vain neljännes vastaajista (25 %). Valtaenemmistön mielestä muutoksesta ei ole heille sen paremmin hyötyä kuin haittaakaan. Asian hyödylliseksi kokeneita oli miesten keskuudessa enemmän kuin naisten keskuudessa ja nuorissa enemmän kuin vanhemmissa. Toimihenkilöt ja opiskelijat pitivät uudistusta itselleen hyödyllisenä useammin kuin työntekijät, yrittäjät tai eläkeläiset.

Jos vastaaja otti asiaan kantaa, häntä pyydettiin omin sanoin täsmentämään näkemystään. Pidennettyjen aukioloaikojen tuottamina haittoina mainittiin, että saatavuutta ei yleensäkaan pidä lisätä (9 vastaajaa) ja että myymälän ympäristö on iltaisin epäilyttävä tai pelottava (6 vastaajaa).

Hyötyinä mainittiin yleinen valinnanvapauden lisääntyminen, kiireen ja suunnittelun väheneminen (84 mainintaa), mahdollisuus käydä ostoksilla työajan jälkeen (22 mainintaa), mahdollisuus ostaa tarjottavaa yllätysvieraille tai yllättävissä tilanteissa (18 mainintaa), ruuhkien tasoittuminen (13 mainintaa), muiden kauppaostosten yhdistäminen Alkossa asioimiseen (10 mainintaa) ja pimeitten pullojen kaupan väheneminen (8 mainintaa). Vielä mainittiin, että ei tarvitse mennä ravintolaan, kun voi käydä Alkossa (2 mainintaa).

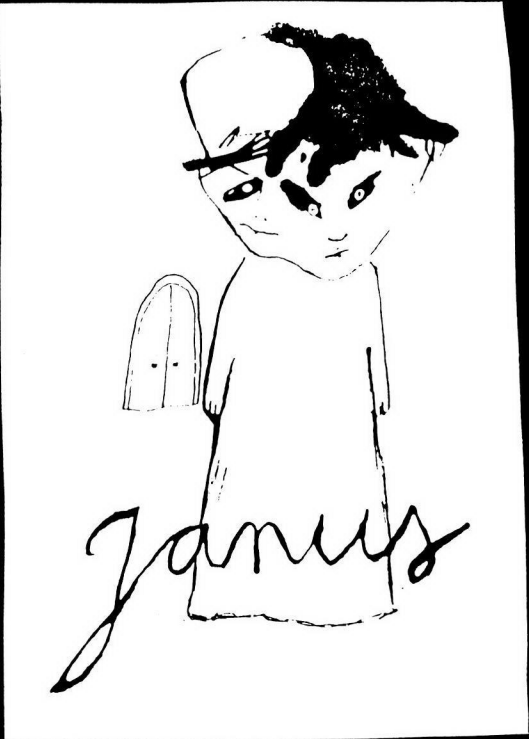
YHTEENVETO

Asiakkaat ovat ottaneet Lahden uuden myymälän pidennetyt aukioloajat hyvin vastaan.

Niiden aikana asioiminen on etenkin kanta-asiakkaiden ja nuorempien ikäluokkien keskuudessa yleistä. Mielipiteet pidennetyistä aukioloajoista olivat valtaosaltaan myönteisiä, joskin enemmistöllä ei ollut asiasta minikäänlaista kantaa. Myymälä myy huomattavan osan perjantain ja lauantain myynnistä viimeisten "uusien" tuntien aikana. Tämän voi ajatella olevan pois kilpailijoilta, keskiolutmyymälöiltä ja ravintoloilta, joskaan tätä ei näiden tietojen valossa voi todistaa.

Se, onko parantunut saatavuus lisännyt alkoholijuomien kysyntää, ei näin pienen ai-

neiston ja lyhyen ajan perusteella selviä. Huomion arvoista kuitenkin on, että huolimatta viimeisten tuntien vilkkaasta myynnistä ilta-aikojen käyttö ei ainakaan ensimmäisten kuukausien aikana ollut levinnyt tasaisesti koko väestöön, vaan oli suosituinta alkoholia usein käyttävien ja nuorten ihmisten keskuudessa. Toivottavasti näiden "edelläkävijöiden" ostoskäyttäytyminen ennustaa laajemmille piireille vain uutta ajanvalintaa eikä tihentyviä tai suunnittelemattomampia alkoholioستوچа.

JULKAISIJA
Sosiaalipoliittinen yhdistys

TILAUSHINNAT
 jäsentilaus 160 mk ja opiskelijat 70 mk
 (sisältävät jäsenmaksun)
 muut 200 mk (Suomeen ja Pohjoismaihin)
 muihin maihin 250 mk, yhteisöt 1200 mk

TILAUKSET
 Kalevi Ojuri, Sosiaalipoliittinen
 yhdistys, Laukpelku 3 E 28, 20740 Turku
 p. 921-661332 (t), 921-366353 (k)
 SSP, Kasken konttori 433013-415271

Sosiaalipoliittinen ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti